

O potrebnosti hodnotenia spôsobilosti organizácií vykonávať výskum a vývoj

Reformné kroky Slovenskej republiky v procese premeny spoločnosti a ekonomiky založených na vedomostiach a smerom k udržateľnému rozvoju boli naposledy formulované v Modernizačnom programe Slovensko 21, resp. v Národnom programe reforiem na roky 2008-2010. Tento program je rozpracovaním strategického cieľa pre Európsku úniu prijatého na zasadnutí Európskej rady v Lisabone v marci 2000, ktorým je vybudovanie konkurencieschopnej a dynamickej ekonomiky založenej na vedomostiach, s väčšou sociálnou súdržnosťou a s vyššou mierou zamestnanosti. Odvtedy bola táto stratégia niekoľkokrát prehodnotená a tak sa do nej dostali aj ďalšie prvky, ako napríklad konkrétne kroky na posilnenie verejnej podpory výskumu a prilákania súkromných investícií do tejto oblasti.

Vláda SR v týchto súvislostiach už začala realizovať finančnú schému na spolufinancovanie úspešných výskumných tímov v medzinárodných projektoch výskumného charakteru, najmä v rámcových programoch EÚ pre výskum a vývoj. Účasť v takýchto projektoch by mala byť zárukou, že verejné financie budú smerovať k najkvalitnejším výskumným tímom na Slovensku. Pri príprave programu modernizácie podpory vedy je snaha presunúť dôraz na grantové a zmluvné schémy, ktoré budú vo výraznejšej miere podporovať projekty čiastočne financované z medzinárodných zdrojov, prípadne podnikateľským sektorom. Základný výskum by mal byť podporovaný bez tematického obmedzenia len na základe jediného kritéria – vedeckej excelentnosti na medzinárodnej úrovni. Súčasťou tohto opatrenia je aj vypracovanie systému hodnotenia kvality realizácie vednej a technickej politiky kvality jej výstupov. Okrem toho sa v spolupráci a s účasťou podnikateľského sektora pri maximálnom využití prostriedkov EÚ vytvorili finančné nástroje a regulačné prostredie, ktoré podporuje prenos poznatkov zo základného a aplikovaného výskumu do praxe. Cez operačné programy Národného strategického a referenčného rámca (NSRR) sa podporuje aplikovaný výskum a vývoj smerovaný do inovácií, zavádzanie systémov manažérstva kvality, ochrany priemyselných práv a zavádzania technických noriem do výrobných praxí a služieb.

Systém hodnotenia kvality realizácie vednej politiky sa v oblasti vysokého školstva vykonáva akreditáciou, ktorú zabezpečuje Akreditačná komisia ako poradný orgán vlády Slovenskej republiky. Rovnako Predsedníctvo SAV vyhlasuje a zabezpečuje akreditáciu organizácií SAV. Zapojenie ďalších subjektov aj mimo akademickej sféry do výskumu a vývoja a sledovanie ich spôsobilosti vykonávať takúto činnosť, rieši MŠVVaŠ SR (v zmysle § 26a ods. 14 zákona č. 172/2005 Z. z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácií ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 233/2008 Z. z.) Výnosom z 15. mája 2009 o spôsobe a postupe hodnotenia spôsobilosti osôb na vykonávanie výskumu a vývoja. Tento výnos nadobudol účinnosť 15. júna 2009 a je uverejnený na internetovej stránke MŠVVaŠ SR.

Hodnotenie spôsobilosti žiadateľa vykonáva Hodnotiteľská komisia, (je odborným hodnotiteľským orgánom MŠVVaŠ SR, členov menuje minister v zmysle § 26a ods. 2 zákona č. 172/2005 Z. z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácií ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 233/2008 Z. z.) s prihliadnutím na jeho zaradenie do sektora výskumu a vývoja a priraduje ho do príslušnej skupiny odborov vedy a techniky. Pri pridelovaní základných a doplnujúcich modulov hodnotenia prihliada na jeho

bližšie zatriedenie do základného výskumu, aplikovaného výskumu alebo vývoja podľa jednotlivých ustanovení zákona. Žiadateľov zaraďuje hodnotiaca komisia ďalej do dvoch kategórií podľa ich pôsobnosti kratšej ako tri roky a pôsobnosti dlhšej ako tri roky. O spôsobilosť vykonávať výskum a vývoj sa okrem žiadateľov z podnikateľskej sféry uchádzajú aj žiadatelia zo štátneho sektora, z ktorých mnohí majú túto činnosť určenú príslušným zákonom, neziskové organizácie a aj tzv. spin-off firmy zakladané najmä mladými vedcami. Komisia nehodnotí organizácie SAV a vysoké školy, ktoré podliehajú už spomenutej akreditácii.

Od začiatku hodnotenia od leta minulého roku Hodnotiteľská komisia prerokovala 135 žiadostí o vykonanie hodnotenia spôsobilosti vykonávať výskum a poskytla množstvo informácií a usmernení žiadateľom, no napriek tomu viaceré žiadosti nedostali kladné hodnotenie. Pre organizácie vykonávajúce výskum a vývoj v spoločenských a humanitných odboroch ako aj organizácie z neziskového sektora je napríklad náročný povinný modul žiadosti pre získanie certifikátu kvality. Mnohé z organizácií nedokázali naformulovať kvalitný výskumný zámer alebo im výskum a vývoj nevyplýval z činností vykonávaných podľa Obchodného registra.

Keďže ide o špecifickú formu hodnotenia spôsobilosti vykonávať výskum a vývoj, komisia cíti potrebu o svojej činnosti informovať aj laickú a odbornú verejnosť, ktorá nemusí celkom chápať napríklad rozdiel hodnotenia podľa pravidiel akreditácie pri jednotlivých VŠ a ústavoch SAV, v porovnaní s ostatnými organizáciami vykonávajúcimi výskum a vývoj. Vo verejnosti absentuje vysvetlenie dôvodu, pre ktorý vznikla Hodnotiteľská komisia, ako aj vysvetlenie, že udelenie osvedčenia o spôsobilosti vykonávať výskum a vývoj je kvalitatívna podpora vedy a výskumu v konkurenčnom prostredí, kde prebieha súťaž. Získanie certifikátu teda automaticky nezakladá nárok pre danú organizáciu na pridelenie financií zo štátneho rozpočtu, ale iba jej umožní uchádzať sa v súťažiach o podporu štátu v oblasti výskumu a vývoja, čím zvyšuje konkurenciu a vytvára tlak na kvalitu navrhovaných projektov, ktorých žiadateľmi sú aj vysoké školy a ústavy SAV. V tejto súvislosti by sa žiadalo, aby zo strany štátu bol vedľa toho účelovo financovaný základný výskum nielen ako podpora medzinárodných grantov, ale aby v zmysle strategických cieľov národného výskumu boli pre túto oblasť vytvorené grantové schémy, ktoré by vedľa kvalitného základného výskumu, potrebného pre zaradenie slovenskej vedy do medzinárodnej spolupráce, vychovávali aj nové generácie vedcov.

Činnosť Hodnotiteľskej komisie je treba spájať s podporou podnikateľského sektora a iných organizácií v ich úsilí zapojiť sa do kvalitného výskumu v konkurenčnom prostredí štátom poskytovaných grantov a tým posilniť verejnú podporu výskumu a prilákanie súkromných investícií do tejto oblasti. Snahou komisie je skvalitňovanie jej činnosti a jedným z najnovších krokov je aj prijatie dvoch zahraničných členov s nezávislým pohľadom na riešenie problematiky hodnotenia spôsobilosti organizácií pre vykonávanie výskumu a vývoja. Po období rozbehnutia činnosti a na základe skúseností z hodnotenia žiadostí veľmi širokého spektra subjektov komisia bude hľadať spôsoby aj spätného získavania informácií, napríklad z komplexného hodnotenia riešených projektov žiadateľov, ktorí získali certifikát.